

Koukám se okolo

Franka Devátá

motto

motto

Franka Devátá

Houkám se
okolo

Praha 2015

© Ivanka Devátá, 1998
Illustration © Iva Hüttnerová, 1998

ISBN 978-80-267-0297-9

NENÍ NAD VLASTNÍ

Tak už nám zase vzkvétá soukromé vlastnictví. Marná sláva, ona ta touha po něčem vlastním je v člověku tuze hluboce zakořeněná. Ať už jde o vlastní příslušenství v rozděleném bytě, nebo vlastní záhonek na společné zahrádce. Já odjakživa chovala podezření, že se společné vlastnictví spoustě lidí nebude líbit. Bylo mi teprve čtrnáct, když nám ve škole napumpovali do hlavy, že všechno bude všech a každému podle jeho potřeb, a už jsem šla domů s hlavou jako balón: paní Houžvičková potřebuje dvoje tepláky do roka. Ale paní Křísné tři klobouky ročně nestačí. Dostane v budoucnu Houžvičková troje tepláky a Křísná pět klobouků, nebo přidělí každé po jednom klobouku i tepláčích? Ty budou mít ránu! Houžvičková i Křísná. A vsadím se, že Křísná Houžvičkové klobouk nepůjčí, i kdyby tato stokrát tvrdila, že je taky její.

Naštěstí tak daleko to nedošlo.

Však ono stačilo, co bylo. Těch odvezených trubek, fošen a jiného materiálu ze společného na vlastní! Inu, když bylo všechno všech...

Kdepak, vlastního si lidé víc považují. Vlastní je vždycky víc než cizí, a pořád víc než naše. Vlastní je obestřeno takřka gloriolou. Však víte: „Postavil jsem ten dům vlastníma rukama!“ Jemináčku, snad by ho

nechtěl stavět cizíma? To věřím, to by se to stavělo! Cizí ruce by už byly jeden krvavý mozol a vlastní by se zatím mazlily s pŭllitrem. A ktorej s odpuštěním blbec by pŭjčoval ruce na takovou rasovinu?

Taky se šušká: „Vlastního muže utrápila!“ A hned to má jaksi větší váhu, než kdyby namátkou utrápila nějakého, který se zrovna nachomýtl. Proto my ženy cizí muže netrápíme, nýbrž jsme na ně jako med: „Vrkú vrkú, pane Hačánku, jste vy to ale čtverák, a cukrú cukrú, pane Kadlátko, i vy jeden!“ Přitom, upřímně řečeno, trápit vlastního muže je neskonale potěšení, a navíc to má výhodu, že je po ruce. Ženská strčí do trouby sekanou, jde převléknout peřiny a myslí si: Jestli mi před obědem vybude chvilka, budu trápit Lojzu. Udělám si strejčka na zítřek.

Kdyby chtěla trápit Fidela Castra, měla by to nesporně složitější, a přece je utrápení vlastního muže něco, o čem se šeptá s očima navrch hlavy.

Rovněž okradení vlastního bratra je hodnotnější zločin než okradení bratra nevlastního, neřkuli bratra někoho úplně jiného. A tak to jde pořád dokola: Vlastním dětem nedala najíst, na vlastní oči jsem to viděla, dal mu vlastní košili – jéminkote, už jste zkoušeli obdarovat někoho sousedovou košilí? A pak se na to podívat jeho očima?

Prostě vlastní je vlastní a nepohne s tím ani kolo dějin. Proto taky je tenhle fejeton pro mne cennější než sebelepší fejeton konkurenta. Vymyslela jsem ho vlastní hlavou, napsala vlastníma rukama, a co je vůbec nejlepší, honorář, který za něj dostanu, nebude náš, společný, ale můj. Klidně mě můžete pomloutvat: „Vlastní honorář probendila za elektřinu!“ Probendím. Juch!

DIVOKÁ JÍZDA

Bývala jsem člověk vcelku apolitický. Příliš mě nezajímalo, s kým naši politikové tráví odpoledne v déletrvajících srdečných rozhovorech. Beztak jen přetřásali úspěchy socialismu a přednosti plánovaného hospodářství, zatímco já musela stát frontu na toaletní papír, dámské vložky nebo máslo – podle toho, co naše plánované hospodářství zrovna zapomělo naplánovat.

Během sametové revoluce a hlavně po ní se můj zájem o politiku rozhořel vášnivým plamenem, jelikož jsem pojala poněkud směšnou představu, že napříště bude dostatek či nedostatek toaletního papíru trošičku záviset i na mně, neboť jeho plánovaná výroba bude se dít prostřednictvím politiků mnou a mými spoluobčany svobodně zvolených.

Uplynulo pár let. Papír máme. Máme však i vytunelované banky, navzájem se vraždící podnikatele a taxikáře, jimž není ve světě rovno. Máme svobodu, možnost lyžovat v Alpách a koupat se v Egyptě. A máme i legislativu, která umožňuje sladký život šejdířům a podvodníkům, takže třeba do Egypta nemusíme dorazit, byť jsme si cestu zaplatili.

Máme radost a máme vztek.

Abych se trošku vyznala v tom, proč tohle nejde a kdo za tamto může, sleduji v televizi *Debaty*,

Sedmičky a podobné kratochvilné pořady. Rovnou řeknu, že marně. Tak třeba politik A mluví přesvědčivě. Své argumenty podtrhuje statistikami a z jeho sžíravého monologu jasně vyplývá, že oponent je člověk veskrze neseriózní a že si pod rouškou služby lidu hledí jen vlastní kariéry. Tu to máme, pomyslím si. Zakopaný pes je v panu B.

Avšak B ujme se slova, aby kultivovaně žasl nad morální úrovní pana A, jenž překrucuje fakta, zamlžuje hříchy vlastní strany a zcela obchází skutečnost, že má prsty v jakémsi podivném podnikání. Nahlížím, že zlosynem je A. Ten ale skočí protivníkovi do řeči, chvíli hovoří oba současně a pak se dozvím na toho B takové věci, že se divím, proč není už dávno za mřížemi.

Takhle to jde celou hodinu. Když si oba odpůrci dosyta vylají, narovnaj si elegantním gestem hedvábné kravaty, potřesou si rukama a s úsměvem se rozloučí.

S hlavou plnou zmatku a v kosmu poletujících miliard zírám tupě před sebe. Komu z obou uhlazených a výmluvných debatérů věřit?

Náhle zatoužím po něčem prověřeném, neotřesitelném, a tak sáhnu po knize *Moudrost věků*. Čtu:

Každá liška chválí svůj ocas. Pes se už nikdy od mastné kůže odtrhnout nedá. Býk se chytá za rohy, lidé za slovo. Malí trpí, když se mocní vadí.

A naposledy: *Nespřežní koně nikdy netáhnou dobře svůj vůz.*

Zavírám knihu s úzkostnou myšlenkou: Běda mi! Vždyť já na tom voze jedu!

A vy také, přátelé, vy také.

PONĚKUD MATOUCÍ KLIŠÉ

Nejde mi do hlavy, proč se v souvislosti se zdražováním tak vytrvale mluví i píše o tom, že občané budou muset sáhnout hlouběji do svých peněženek.

Mám peněženku běžného typu, jakou mají desítky, ba stovky jiných žen. Je hluboká devět a půl centimetru a na její dno hravě dosáhnou dvěma prsty. Hlouběji to nejde. Hlouběji také žádné další peníze než ty, které z ní vykukují při horním okraji, ani nejsou. Mluvím pochopitelně o bankovkách. Inkaso drobnými nezaplatíte. A když už jsem u těch drobných...

Nabízí se domněnka, že onen hojně používaný slovní obrat vznikl v dobách, kdy se nosily měšce neboli míšky. Ovšem ani do míšku nemusíte pro poslední minci strkat ruku až po loket. Neřkuli po rameno. Kdyby tomu tak bylo, středověkým pobertům by působilo nezáviděníhodné starosti, jak takové v davu uříznuté měšce zvící dýně hbitě uschovat.

Došla jsem proto k názoru, že se zmíněná formulace zrodila v oné společenské vrstvě, jejíž příslušníci vězí v zajetí mylné představy o peněženkách průměrných občanů, jelikož sami žádné nemají. Mají platební karty, akcie a zlatý ingot v trezoru. A domnívají se, že my ostatní vlastníme peněženky

velké jako žoky a naše platební schopnost závisí toliko na ochotě více se nahnout.

Kéž by tomu tak bylo! Osobně bych uvítala takovou peněženku, na jejíž dno bych musela sestupovat po žebříku. Anebo ještě lépe oslíčka, který se na požádání otřese. Pak bych skutečně musela sáhnout hlouběji. Až na zem.

DŮKAZ

Nepatřím k lidem, kteří, abych tak řekla, citově přilnou k nějakému politickému režimu a obhajují ho pak nekriticky až do roztrhání těla. Já jsem nedůvěřivá. A tak jsem kdysi, byť se mi i zajídalo sveřepě budovat socialismus navzdory pochybným výsledkům, zachovávala vůči kapitalistickému ekonomickému modelu zdrženlivý odstup. (Všimněte si, že moje přiznání spadá do velice nevhodné doby.)

Což o to, říkala jsem si. Vypadá to krásně. To hospodářství, ty možnosti... Jen je-li to všechno pravda? Je například v té Americe opravdu svoboda? Pro všechny? Pro bílé i pro černé? Naši politikové také tvrdí, že máme svobodu, a komu se prý u nás nelíbí, může jít. Ale jen si zkuste jít!

Tak jsem se v pochybách dočkala sametové revoluce. Nějaký čas nato jel syn do Ameriky. Ha, teď se uvidí, radovala jsem se. Na otázku: „Co ti mám přivést, maminko?“ jsem neopáčila skromně: „Co ti o klobouk zavadí, synáčku,“ nýbrž dychtivě požádala o kabelku, jejíž nezbytná koupě se drala do popředí stále naléhavěji.

Když se hoch po čtvrt roce vrátil, pravil:

„Kabelku nemám, maminko. Když si ji tady dáš udělat z lidské kůže, přijde laciněji. Přivezl jsem ti hodinky.“

Nebudu tvrdit, že jsem byla zklamaná. Dárek od syna je dárek mateřskému srdci drahý, i kdyby to nakonec byly jen ty tři oříšky, co zavadily o pokrývku hlavy. A hodinky byly krásné. Neobvyklého trojúhelníkového tvaru, z bílého kovu, s bílým ciferníkem, černými ručičkami a černým lakovým páskem. Hodinky *Black and White*.

Jak jsem však žasla, když se časem ukázalo, že jsou nejen krásné, ale též naprosto svobodné. Jdou si, jak chtějí a kdy chtějí. Týdny, ba měsíce jdou, tak jak jim káže greenwichský zákon. Pak se zastaví. Aha, říkám si, došla baterie. Leč za tři hodiny se ručičky opět dají na pochod. Běda však, když se je pokusím nastavit na správný čas! Urazí se. A nejdou dva dny. Marně je přemlouvám: „Kupředu, levá!“ Nejdou ni krok.

Teprve když se přesvědčí, že jim nehrozí žádný nátlak a je zcela na jejich vůli, kdy se rozhodnou sladit svůj krok s mým, uvolí se znovu ujmout své funkce. A věřte nebo ne, jdou zase tři čtvrtě roku na vteřinu přesně.

Už se nedivím. Mám důkaz, že v Americe svoboda je. Nejen pro bílé a pro černé. Pro všechny. I pro černobílé hodinky. Famózní!

TUŽKY

Slychala jsem, že starým dámám tropí příroda ve spolupráci s časem nevhodné žertíky, takže nebohé stařenky ukládají chléb do postele, peněženku do trouby a boty do ledničky. Musím říct, že jsem jak přírodu, tak staré dámy předčila, i když přiznávám, že po pár pokusech nazdařbůh jsem se rozhodla pro úzkou specializaci. Necháávám mizet beze stopy veškeré psací potřeby a dosáhla jsem v tom už značné dokonalosti. Babička, která hodinu slídila po bytě po kousku chleba k zakousnutí a nyní si jde s povzdechem odestlat o hladu, může být mile překvapena bochníkem pod peřinou. Já však pohřešovanou patentní tužku neobjevím už nikdy.

Zpočátku jsem tak nechávala mizet elegantní tužtičky, neboť se domnívám, že by se žena, s níž se osobní půvaby, obrazně řečeno, už začaly loučit mezi dveřmi, měla obklopovat hezkými věcmi, aby bylo na co koukat alespoň okolo ní. Dbala jsem tudíž, aby v mé kabelce byl vždy roztomilý kapesníček, efektní zapalovač, hezký zápisník a elegantní tužtička. Pouze peněženka byla osvobozena od nároků na eleganci, zato jsem kladla zvýšený důraz na obsah. Bohužel žádná doposud nesplnila mé očekávání a systematické mizení elegantních tužtiček začalo právě její obsah nepříjemně ovlivňovat.

S povzdechem jsem slevila ze svých nároků a nesmírně mazaně jsem si koupila patentní tužku řva-
vě zelenou. Jednak je zelená barva naděje (a já
v sobě vskutku hýčkala naději na delší soužití s no-
vým psacím náčiním), a za druhé jsem měla docela
oprávněný pocit, že pokud nové pisátko neodložím
zrovna do květináče, bude na mne odevšad křičet:
„Hle, tu jsem, neopouštěj mě, vezmi mě s sebou!“

Naděje zmizela za týden ve chvíli, kdy tužka zmi-
zela ze stolu ve vteřině. Plačky nahlížím pravdivost
příslloví Komu se nelení, tomu se zelení. Kdybych bý-
vala nebyla líná psát nepřetržitě sto šedesát osm ho-
din, mohla se mi tužka zelenit v prstech ještě dnes.

Takhle se do země propadlo dalších devětadvá-
cet korun a možnost psát, neboť vězte, že všechny
moje literární pokusy jsou zaručeně ruční práce.
Celý měsíc jsem tvrdošijně polehávala na koberci,
šilhajíc pod skříně, promačkávala kapsy zástěr a do-
mácích obleků, všechny kabelky byly podrobeny
osobní prohlídce, leč marně.

Sestoupila jsem takřka na dno. Další tužka stála
dvanáct padesát a byla ještě zelenější. Říkala jsem
si: Čím víc zeleně, tím víc naděje. Nuže tedy, tuhle
poslední tužku jsem vlastnila tři hodiny. Pokládám
to za svůj osobní rekord.

Chci tvrdě pracovat, a až srazím čas na tři minu-
ty, pokusím se nabídnout své služby na Matějské
pouti. Prozatím, kdybych měla čím, psala bych
samé *Záhady zamčeného pokoje*, které by se od sebe li-
šily pouze tím, že by z nich mizely tužky tu červe-
né, tu zelené, drahé, laciné, pera, křídly a husí brka.

Ptáte se, čím píšu teď? Tužkou svého syna. Mod-
rou. Modrá je prý barva věrnosti.

KRACH MÉHO POKUSU O HOSPODÁŘSKÝ ZÁZRAK

Letošní vyprahlé léto mi přineslo žebráčkou hůl. Měly jsme totiž s maminkou takovou ideu. Pojedeme na chalupu a budeme se živit tím, co dům a les dá. Naše představy těkaly od těstovin s houbami ke špenátu s volským okem, od karotky s bramborem k jahodovému knedlíkům, od salátu ke koprovce. K přípravě poslední krmě, co se surovin z vlastních zdrojů týče, jsme sice mohly doufat pouze v kopr, neboť na krávu, která by nám šlechetně poskytla smetanu a kus žebra, jsme se dosud nezmohly, ale i tak nás zahřívalo samozásobitelské nadšení. Hospodářský zázrak se však nekonal.

Houby nerostly, mrkev si co do štíhlosti nezadala s tkaničkami od bot a jahody padly za oběť vzrůstající kriminalitě mezi ptactvem. Zvláště KOI (rozuměj: Kosí iniciativa) vyvíjela v našich záhoncích horlivou činnost. Po třech dnech dovolené se nám podařilo ukořistit jednu nedozrálou jahůdku, takže kosové vedli čtrnáct ku jedné.

Když maminka nesla na kompost krvavé pozůstatky patnácté jahody, tiše se rozplakala, poskytujíc pěkný příklad křesťanské pokory. Já naopak povolila uzdu primitivním pudům a předvedla kosům, jak klejí pohané. Maminka si zatím osušila slzy a vrhla se mezi záhony s klubíčkem provázku,

jež uvázala cikcak od kolíčku ke kolíčku, čímž se usvědčila z vlažnosti ve víře, jelikož skutečná křesťanka by trpně přihlížela zkáze a těšila se na jahodové knedlíky na výsostech, hosana, alelujá. Po zadrátování záhonů přisedla ke mně a obě jsme se opět oddaly lákavým myšlenkám na vysoce kalorický oběd. Pošetilé stařenky. Ráno jsme sebraly další čtyři jahody, které vypadaly, jako by v noci spáchaly harakiri. Hleděly jsme na ně za dusného ticha, jaké předchází v přírodě katastrofám a ve společnosti revolucím. Poté se maminka vrhla pro změnu na denní tisk a jala se ho stříhat na tenké proužky tak zuřivě, až se bylo možno přiklonit k domněnce, že za jahodové fiasko činí zodpovědnou sedmou velmoc.

Tato domněnka se ukázala býti lichou, když začala navazovat papírky k tyčkám trčícím ze záhonů. Papírové proužky v čiperném větříku pěkně vlály a šelestily, takže kosové se celý den drželi v uctivé vzdálenosti. Kvečeru se vánek uklidnil a trosky úvodníku visely zplihle a němě.

Spaly jsme neklidně. A bylo proč. Ráno jsme zase mlčky hleděly na zbytky lukulské kosí snídaně. Jediná jahoda se nám nerděla v ústrety, pouze dva exempláře nabízely dohad, zda je uprostřed těžké operace chirurg neopustil, a mrštiv skalpelem, nešel na kafe.

„Tak ani ty papírky...“ hlesla maminka.

A tu se mé mlčení přerodilo v osvobozující smích. „Kdepak papírky, mami, víš, co si ty potvořily řekly? Koukejte, jak je ta stará paní pozorná! Dala nám sem ubrousky, abychom si měli do čeho utřít zobák!“

Potom jsme se hodnou chvíli smály nad vyplněnými záhony, až jsem prohlásila: „Takhle tedy nic neušetříme. Víš co? Já si jdu uvařit kafe a napsat fejeton. Ať ten dopad ekonomického maléru trochu ztlumím.“

A jak jsem řekla, tak jsem udělala.

VETŘELEC

Ono se řekne vetřelec... Některý vetřelec může být v našem životě i vítán. Třeba ten filmový. Ten, na něhož se díváme s rozložitým manželem po boku, obklopeny dalšími desítkami spoluobčanů, kteří si s námi přišli zajekat zubama. To se to jektá v bezpečí, to se to tetelí! Nejlepší si člověk užije mrazení v zádech doma, v lůně rodiny, kde může mezi dvěma jednohubkami pištět: „Jéžíš, ten mi chodit nad hlavou po půdě, tak zešílím!“

Nuže, já zešílela. Mám na chalupě krásný podkrovní pokojík s vikýřovým oknem. Jeho strop z tenkých desek polepených tapetou je protkán dubovými střešními trámy. Na pohled je to moc hezké. Na poslech příšerné.

Jedné letní noci, v tu dobu, kdy mrtví vstávají z hrobů, mě probudilo podivné zuchnutí, po němž následoval přímo nad mojí hlavou hrůzný šramot a šustot. Jako by se někdo tiše kradl půdou, probíral zbylými taškami a zvenčí šátral kolem okna. Nohy mi zledovatěly, srdce se rozbušilo a vlasy zježily. Ani na vteřinu jsem si nemyslela, že mi nějaký galán jde ukrást hubičku. Po čtvrt hodině ze mne zbylo jedno obrovské ucho vyrůstající rovnou ze srdce. Podivné zvuky se přesunuly přes mou hlavu a lomozily nyní někde u matčina pokoje. Nepopsatelný

děs mi dal naléztí ústa a hlasivky a já zařvala ze všech sil: „Co je?“

Pochybuji, že by mě uklidnilo, kdyby byl neznámý odpověděl: „Co by bylo? Zamordovat vás jdu. Mám tu práci rád.“ Ale náhlé a hluboké ticho, které nastalo, mě přivedlo na pokraj infarktu. Bděla jsem do rána.

U snídaně mi maminka vyprávěla, že nemohla vedrem spát, musela otevřít okno a upevnit síť proti hmyzu. Á, pomyslela jsem si, to bylo ono! Zjitřená obrazotvornost si se mnou pohrála.

Jenže příští noc přišel vetřelec zas. Další rovněž. A byl čím dál drzejší. Usoudila jsem, že k nám chodí přespávat uprchlý trestanec. Zoufalý narkoman. Agresivní deviant. Začaly se mi potit ruce, zadržávala jsem v řeči a bezdůvodně propukala v pláč. Než došlo na pomočování, přijel bratr. Se synem.

Hohó, holedbala jsem se. To se mi to bude spát se dvěma chlapy v chalupě! Ve tři po půlnoci jsem plačky klepala na maminku. Ať mě vezme do postýlky a poví pohádku!

Časně zrána jsem vyštvala oba muže po krkolomném žebříku na půdu. Bezdomovce nenašli. Našli spoustu prázdných skořápek od vajec. Ha! Tchoř. Nebo kuna. Bratr ohledal půdu a ucpal podezřelou díru pod střechem.

Příští noci mě vzbudilo známé žuchnutí, po němž následoval zmatený úprk po střeše. Někde v těch místech, kde jsem měla obličej, se vetřelec zastavil a začal mi z druhé strany zdi nadávat. Že se nemá kde navečeřet. Pištěl, vriskal, vyhrožoval. Pak něco cinklo a byl klid.

Ráno jsem rodinu informovala o průběhu noci.

Mínila jsem, že cinknutí bylo způsobeno tím, že šelma upustila vejce do okapu. Bratr mínil, že upustila příbor.

Teď si představujeme, jak vzteklá potvůrka smolí žalobu, že jí zlotřilý domácí odepřel vstup do bytu a ona nemá kde hlavu složit. Nevadí. Budeme se bránit. Dokážeme, že nevitáný podnájemník je rušitel nočního klidu a neplatič. Prosím vás, skořápky! Až bude nosit celá vajíčka, můžeme si promluvit. Vyřídte mu to.

KATASTROFISTKA

Teta Bláža by za příznivějších okolností mohla být nositelkou mnoha vyznamenání, medailí a cen. Mohla by mít doma zlatou remosku za nedostižný tvarohový koláč, zlatý pekáč za zajíce na smetaně, zlatý kastrol za rizoto a zlatou motyčku za vzorně okopané jahody. Bohužel soutěží, v nichž by uplatnila své schopnosti, je u nás zatím pořádku. Je tedy alespoň nositelkou Jobových zvěstí.

I v této disciplíně je nedostižná. Vy si teď možná říkáte, že nosit špatné zprávy není žádný kumšt. Není. Za jednoho předpokladu – že totiž nějaké špatné zprávy máte. Teta Bláža však vyčaruje jobovku z ničeho.

Ležím u ní na zahrádce, slunce pálí jako zběsilé. Patlám se opalovacím mlékem s vysokým ochranným faktorem, mouchy zmučené vedrem se malátně potácejí, obloha je modrá jako šmolka. Teta se vykloní z okna v prvním patře a truchlivě mi oznámí: „Kazí se to.“ Spatřila totiž daleko na obzoru první malý chomáček páry a ví, že s krásným počasím je konec.

Jestli nezačne pršet do hodiny, sejde do zahrady, tragicky postojí nad malinami a prohlásí: „Všechny uschnou.“ Pokud lejt začne, hledí na maliny z okna a štká: „Všechny shnijou!“

Teta Bláža špatné zprávy, pohromy, neštěstí a katastrofy miluje.

Když dlí na návštěvě u některých příbuzných, dozví se hostitelé do tří dnů, že jejich domácnost je v dezolátním stavu, zahrada napadena škůdci a oni sami na prahu smrti. Ucpal se dřez, upadla klika a Mireček má teplotu – to jsou ty nejradostnější příspěvky tety Bláži ke konverzaci.

Pokud se žádná špatná zpráva při nejlepší vůli ze země vydupat nedá, uchýlí se teta ke chmurným proroctvím. Všechny kompoty, které se zavařily, zplesniví. Vnučka Jarmilka je v jiném stavu, jelikož je podezřele smutná. Snacha Věra má milence, neboť je podezřele veselá. Strýc Běďa nejede, protože měl bouračku a umírá v okresní nemocnici. Brambory se neurodí, inflace závratně stoupne, všichni zemřeme hladu.

A věru že má pravdu. Protože navzdory skvělým koláčům se vedle ní žít nedá.

Na závěr mám pro některé z vás špatnou zprávu. Teta Bláža se rozhodla kandidovat do parlamentu a chystá své předvolební turné.

VLIV TECHNICKÉ REVOLUCE NA STABILITU OPĚRNÝCH SLOUPŮ

Moje maminka bývala opěrným sloupem rodiny. Vládla jí rukou pevnou a neochvějnou a vyžadovala, aby její příkazy byly plněny svižně a bez prodlení. (Tatínek byl příkazů ušetřen, protože maminka byla sice sloup, nikoli však semetrika.) Díky její důslednosti běžela domácnost jako dobře ošetřovaný stroj.

Jistým kazem skvělé organizace byl fakt, že maminčiny požadavky vyznívaly za vypjatých okolností značně mlhavě. „Přines mi ze spíže to, no víš, vedle toho bílýho... pod těma ořechama!“ To byla žádost, která v nás budila rozpaky. Nevěděli jsme, bratr ani já, zda je oním *pod těma ořechama* myšlen pudinkový prášek, vanilka, nebo rozinky. Maminku to popouzelo. Zvedala oči k nebi a brala v pochybnost naši inteligenci.

Léta plynula. Maminka stárla a její druhdy pevná ruka se začala maličko chvět. Avšak daleko horší nesnáz než stárnutí jí přinesla rychle se rozvíjející technická revoluce. Ta způsobila, že se mamince co chvíli chvěje i země pod nohama. Vstřícné vodovodní kohoutky byly nahrazeny bateriemi s pákou, prostá čajová konvička elektrickým přístrojem a pračky se podobají ovládacím panelům v kosmické lodi.

Když maminka hospodaří v mé domácnosti, chodí mi zhruba každou hodinu zvěstovat katastrofu. Konvice nehřeje. Šňůra od luxu nejde zastrčit do zásuvky. Pračka odmítá prát. Maminka má při tom konstatování na tváři masku z antické tragédie a v oku radostnou jiskru. Jiskra pramení z přesvědčení, že kdybych neměla domácnost zaneřádnou moderními výmysly, nebylo by problémů. Já se odevzdaně odeberu ke vzpurnému spotřebiči, pevnou rukou zasunu šňůru či stisknu správný knoflík a hle – přístroj se ujme svých povinností. Maminka nemá radost. Má vztek. Pitomé vymoženosti jí dávají na srozuměnou, že už nestačí životnímu tempu. Já zvedám tajně oči k nebi a počítám do desíti.

Avšak Pánbůh peče oplatky. Syn mi koupil k Vánocům přenosný telefon. K aparátu patří příručka rad a pokynů o šestapadesáti stranách. Když mi ve sluchátku začalo během hovoru pískat, přikročila jsem ke studiu příručky. Na straně 51 jsem se seznámila s mnoha zvukovými projevy svého technického zázraku. Interní vyzvánění, navracené volání, nouzový tón, chybový tón, potvrzovací tón. Jelikož se mi nepodařilo pochopit rozdíl mezi tónem nouzovým a chybovým, postěžovala jsem si šlechetnému dárci. Shovívavě se usmívaje, pravil: „Myslím, že bys k tomu telefonu potřebovala řidičský průkaz.“

A určitě, já to sice neviděla, ale docela určitě zvedl oči k nebi.

Tehdy jsem si pomyslela: Pojd', maminko, podej mi ruku a vyjdeme si do polí. Popatříme na sedmikrásky, zvonky, kominíčky a chrastavec. Na tu

vlíní se plochu barev, stále stejnou a vlídnou i k nám, dříve narozeným. Sedneme si na mez a budeme si vyprávět, jak se vařivala povidla v kotli, jak se prádlo modřilo šmolkou, jak praskalo dříví v kamínkách. Jak jsme byly mladé, bystré a zdatné. Jak snadné kdysi bývalo být sloupem rodiny.

EMANCIPACE NA KŘÍŽOVATCE

Nikdy jsem netoužila být emancipovaná, život mi však emancipaci vnutil, řka velkoryse: „Jen ber, děvenko, dokud dávám!“ A šel si po svém.

Tak jsem se jednoho rána probudila plnoletá, a navíc emancipovaná. Kromě dárků k osmnáctým narozeninám se všude po pokoji válela různá práva. Právo na práci, hlasovací právo, právo ponechat si po svatbě dívčí příjmení, právo vykonávat veřejné a politické funkce, atd. Nejdřív jsem se lekla, že mi zároveň byla odňata ta odvěká práva ženy přivádět na svět děti, vařit, prát, žehlit. Ale ne. To na tom bylo právě nejkrásnější. Všechna práva našich praprababiček mi zůstala, a nadto jsem získala tolik dalších lákavých práv!

Radostně jsem si je nastrkala do kapes a vykročila do života, odhodlána držet s ním krok. Hop na vysokou školu, hop do zaměstnání, hop do manželství, hop do porodnice – a výsledky se brzy dostavily. Byla jsem zaměstnaná vdaná žena se dvěma dětmi, a než jsem stačila využít od rána jen část svých práv, byl večer a já sotva stála na nohou.

Časem jsem přišla na to, že by mi některá práva mohla být ukradená a ani by mě to nemrzelo. Spekulovala jsem, že bych si třeba ponechala hlasovací právo, abych mohla podpořit poslance, jenž by bou-

řil proti právu ženy drhnout podlahu. Takový poslanec, který by prosadil zákon, že každá žena bez rozdílu národnosti a barvy pleti, jež bude přistižena při drhnutí podlahy, bude potrestána podle paragrafu... atd., by byl mým osobním přítelem. Nikdo se toho ale neujal a já zpozdlá, zvyklá dělat všechno pořádně, jsem se naopak pídila po dalších právech, kterých jsem ještě nevyužila.

Na tomto místě budiž proklet okamžik, kdy jsem se rozhodla řídit auto, vedena scestnou touhou dovršit emancipaci. Získala jsem řidičský průkaz i automobil. Daroval mi ho tatínek v bezmezné radosti, že se u dcery emancipace povedla. No, nemyslete, že jsem dostala zbrusu nový mercedes! Ale maličký ojetý Fiat 600 byl z rodu věrných černošských služek a přetrpěl moje řazení, brzdění i parkování s bezpříkladnou trpělivostí.

Leč divná věc, toto právo mi skýtalo ještě méně potěšení než mytí podlahy. Z domu jsem vycházela jako hrdá žena své doby, ponechávajíc za sebou úhledně uklizený byt, obdělané kotlety a špatně zavěšený telefon po rozhovoru se svým nadřízeným, a do auta vsedla roztřesená putička, toužící, aby nablízku bylo silné rámě, nebo lépe dvě, patřící suverénnímu řidiči. Tklivě jsem si představovala, kterak jedno rámě řidiče nonšalantně otáčí volantem a druhé řadí, občas spočívajíc kolem ramen mých. Nebylo však zbylí, prodejny náhradních dílů mužná rámě nevedou, i musela jsem vyrazit sama.

Žádný z příslušníků dopravní policie netuší, jakým dramatům se vyhnul, když mě nepotkal. Při spatření jakékoliv uniformy jsem se cítila jako zločinec a byla blízka mdlobám. Naštěstí byli strážníci

patrně nadání intuicí, která jim v jistý čas šeptala: „Nechod' přes Klárov, nechod' přes Klárov, číhá tam nebezpečí,“ takže se se mnou nestřetli. Byla bych ponechala auto jeho osudu a předstírala selhání srdce. V zaměstnání jsem byla k nepotřebě, neboť jsem se celou dobu obírala dohady: Bude před Strossmayerákem příslušník, nebo světla? Bože, dej, ať tam jsou světla!

Chřadla jsem, dostavily se vrásky a dospělo to tak daleko, že jsem začala předstírat alkoholismus. Div že jsem neřvala: „Jsem notorička, odeberte mi řidičský průkaz!“

Ne že bych sedala do automobilu po požití alkoholu, i když to mohl být jediný okamžik, kdy bych nastartovala s lehkomyšlným mávnutím. Ale často jsem volala domů, předstírajíc imaginární oslavy, a žadonila o odvoz. Mým krédem se stalo heslo: Raději alkoholičkou než řidičkou!

Nakonec si udělal řidičský průkaz starší syn a já s úlevou předala stařešinu fiátka jemu. Prostě jsem na křižovatce odbočila z dálnice na polní cestu pro pěší a pomyslela si: Mne život nedoběhl. Mne ne. Nejsm emancipovaná.

A řeknu vám, to blaho, drhnout dlaždičky a vědět, že nebudou ztráty na životech, a budou-li i šmouhy, nebude pokuta! Je na světě muž, který rád zajíce nadivoko? Čekám. Mám ráda divokou jízdu. Na sedadle vedle *Zn.: řidiče.*

DOŽIVOTNÍ DUDLÍK

Pocházím z rodiny se dvěma dětmi. Mám tudíž bratra. Je to roztomilý hošík. Zoubky jako perličky, kučery se vlní kolem oušek. Když se usměje, jako by sluníčko vyšlo. Příští rok mu bude osmačtyřicet. I já jsem žabka jako jiskra, byť o nějaký ten pátek starší. Není divu, že nás maminka miluje, přestože jsme oba mdlého rozumu. Umí s námi jednat.

Když bratr odchází z domu s nákupní taškou, volá za ním maminka starostlivě: „Jiříčku, máš peníze?“

Jiříček je nevděčný syn. Nejprve jemně semele v ústech něco nehlučných kleteb, a teprve pak zahučí: „Mám.“

I já reaguji nevrle na dotazy, zda jsem dala do bramboračky brambory a mám-li deštník, když vycházím do průtrže mračen. Naše neochota nahlédnout, že jsme nesvéprávné bytosti, kterým třeba žít pod kuratelou, nás dohnala k mnoha nepředloženostem. Nejdřív jsme si pořídili děti. Už dávno. Bratrova dcera má již mnoho ctitelů a můj starší syn občas plnovous jako Krakonoš. Nic naplat. Já i bratr máme stále dudlíky.

Zoufalství nad neúspěchem rozmnožovací akce nás přivedlo k pití. Když otvíráme láhev oroseného moku, pokukujeme po rodiče, zda konečně uzná,

že děti konzumující alkohol bez následků jsou samostatné aspoň natolik, že dokážou bez cizí pomoci koupit lístek na vlak. Marně. Maminka soudí, že alkoholem se pozastavil náš duševní vývoj a je nám zapotřebí péče zvýšené.

I uchýlili jsme se ke krajnímu řešení. Za nemalých obětí jsme si obstarali neduhy postihující lidi vyššího věku. Já se pyšním artrózou a občas velmi pěkně kulhám po boku křepce si vykračující matičky. Ta po mně účastně pokukuje, ale myslím, že není daleko chvíle, kdy mi navrhne, abych si v zájmu správné polohy kyčlí dávala tři plenky. Bratr je na tom ještě hůř. V kloubech ho sice už taky párkrát slibně dloblo, ale věc se nevyvíjí podle jeho přání. Vsadil tedy na zuby. Zatím ho zlobí jen šestka vpravo dole, někdy však žasnu, co z toho ten chlapec dovede vytěžit. Lítostivě lká nad krutým osudem, jenž mu už navždy odepřel ořechy, hovoří o trapnostech s uvolněnou protézou a pro zvýšení efektu si rve kudrnaté vlasy a hořekuje, že ke všemu bude do Vánoc plešatý.

Když spolu v létě odcházíme k rybníku, ze všech sil se snažíme vnutit mamince obraz belhající se stařenky, opřené o bezzubého holohlavého bratra. Kdepak! Maminka vidí dva caparty a volá:

„Máte plavky? Nezapomeňte si sundat hodinky! A pozor na úžeh, dneska to připaluje!“

Každá trpělivost má své meze. Letos jsme se ve zmíněné chvíli s bratrem zastavili a zavyli jako dva šakali v šortkách:

„A co dejchat, maminko, dejchat máme pořád?“

Maminka se shovívavě usmála a nevzrušeně prasila: „Pod vodou ne.“

Ach, maminko, jsme ti vděční za tvou neúnávnou péči, ale jak by se nám dýchalo, kdyby polevila!

Nelze se pak divit, že mi obrazotvornost nabízí všelijaké vize. Například maminku, která nad mým úmrtním ložem tiskne k očím kapesník a dojatě šeptá:

„Neber si ten tmavý kostým, děvenko. V krematoriu bude horko. A dýchat, holčičko, dýchat už taky nemusíš.“

Toto je pouze náhled elektronické knihy.
Zakoupení její plné verze je možné v
elektronickém obchodě společnosti eReading.